

Tadeusz Maszczyński

Kronika muzealna

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 1, 281-287

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Biograficzne

Czarnolas (pow. Zwoleń), tel. 5

Oblęgorek (pow. Kielce), tel. 6

Muzeum Jana Kochanowskiego, kierownik — Józef Morton — literat

Muzeum Henryka Sienkiewicza, kierownik — Zuzanna Sienkiewicz

Specjalistyczne

Jędrzejów, Pl. T. Kościuszki 8, tel. 78

Państwowe Muzeum im. Przytkowskich

Dyrektor — dr Tadeusz Przytkowski

Punkty muzealne

Bieliny (pow. Kielce) — punkt etnograficzny Muzeum Świętokrzyskiego,
Opiekun — Helena Domagała

MUZEALNICTWO

Muzeum Świętokrzyskie — muzeum regionu kieleckiego, winno spełniać rolę propagatora wiedzy o przyrodzie Gór Świętokrzyskich, pokazywać folklor i bogatą kulturę materialną i duchową Kielecczyzny, przedstawiać przeszłość ziemi kieleckiej bogatej w pamiątki historyczne i odgrywającej poważną rolę w dziejach naszego narodu. Muzeum, jedyna tego rodzaju placówka w Kielcach, powinno pokazać społeczeństwu dzieje Kielc, wykazać te istotne momenty z przeszłości miasta, które i dzisiaj są żywe, aktualne i postępowe. Zadania te, których jak najszybszego spełnienia domaga się społeczeństwo Kielecczyzny, mogą być zrealizowane w całości nie wcześniej, jak z chwilą oddania w użytkowanie muzeum byłego pałacu biskupiego, obecnej siedziby WRN. Wówczas muzeum, mające kilkadziesiątletnią tradycję, będzie zawierać to, czego od niego żąda społeczeństwo i liczne rzesze turystów — region, ziemię kielecką pokazane z wielu stron. Będzie ono poglądową lekcją przyrody, historii, kultury materialnej i duchowej ziem wchodzących w obręb obecnego woj. kieleckiego.

Muzeum Świętokrzyskie w r. 1962 działalność swoją z uwagi na remont pomieszczeń muzealnych skoncentrowało na porządkowaniu zbiorów skomasygowanych w magazynach poszczególnych działów, na pracach terenowych oraz akcji oświatowej i wydawniczej.

Wydanie niniejszego „Rocznika” daje sposobność do zaznajomienia Czytelników ze strukturą Muzeum Świętokrzyskiego, jego powojenną działalnością, pracą wewnątrzmuzealną i planami rozwojowymi muzeum na najbliższą przyszłość. O tych sprawach dowiedzą się Czytelnicy z krótkiej charakterystyki działów muzeum.

PRZYRODA

W Dziale Przyrodniczym, który obecnie nie posiada obsady etatowej, znajduje się wiele cennych zabytków geologicznych, ornitologicznych i botanicznych.

ARCHEOLOGIA

Podstawowymi zadaniami Działu Archeologicznego jest pogłębianie znajomości pradziejów terenu objętego granicami obecnego województwa kielec-

kiego oraz zapoznawanie najszerszych kręgów społeczeństwa z wynikami prac badawczych, przy jednoczesnym propagowaniu tematyki ogólnoarcheologicznej. Zadania powyższe realizowane są poprzez badania terenowe, które oprócz dostarczania nowych przyczynków do wiedzy o pradziejach powiększają zarazem zbiory muzealne. Wyniki przeprowadzanych prac badawczych opracowywane są przez personel działu. Cel drugi — oświatowy, realizowany jest na trzech równoległych płaszczyznach: akcji odczytowej, wystawienniczej oraz przez wydawanie drukiem prac archeologicznych o charakterze popularyzatorskim.

Główną bolączką działu (to samo dotyczy innych działów) są zbyt szczupłe pomieszczenia, jakimi on rozporządza. Sytuacja ta odbija się szczególnie ujemnie w dziedzinie konserwacji zbiorów oraz przy ich właściwym magazynowaniu. Ponadto dwuosobowy personel działu nie może sprostać zadaniom, jakie stoją przed tego rodzaju placówką, jedyną w woj. kieleckim.

Z ostatnich ważniejszych prac działu wymienić należy opracowanie skarbu denarów rzymskich ze Skrobaczowa, który wzbogacił zbiory działu w 1962 r.

HISTORIA

Dział nie posiada żadnej stałej ekspozycji. Brak odpowiednich pomieszczeń na urządzenie wystawy przedstawiającej historię Kielc, względnie czasowych ekspozycji, związanych tematycznie z przeszłością Kielecczyny, spowodował, że praca Działu Historycznego koncentrowała się wokół opracowywania i porządkowania zabytków historycznych. W magazynie działu znajduje się wiele cennych eksponatów, które, przechowywane od wielu lat, czekają nadal na możliwość eksponowania. Posiadanie przez muzeum kilku odpowiednich sal wystawowych pozwoliłoby urządzić ciekawą ekspozycję historii Kielc, w której znalazłyby miejsce zabytki działu.

W ograniczonej trudnościami lokalowymi działalności Działu Historycznego należy podkreślić, że staraniem dyirekcji muzeum została urządzona w salach muzealnych wystawa *Za wolność waszą i naszą*, którą zorganizowało muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego w Warszawie z okazji 25 rocznicy udziału Polaków w walkach o wolność Hiszpanii. Wystawę, eksponowaną w Kielcach w lutym 1961 r., zwiedziło ok. 10 tys. osób.

Rezultatem akcji terenowej pracowników działu jest zdobycie dla muzeum skarbu XI-wiecznych monet polskich pochodzącego z Łagowicy (pow. Opatów). Monety, w ilości 367 szt., znajdowały się w glinianym naczyniu. Wraz z monetami było przechowanych kilkanaście różnej wielkości nieforemnych sztabek srebra, które pochodzą ze stopu innych monet.

Innym ciekawym nabytkiem działu jest kronika huty białogońskiej, którą wraz z dwoma medalami (srebrny i brązowy), wybitymi na pamiątkę uruchomienia Huty Aleksandra w Białogonie w r. 1817, przekazała muzeum wdowa po b. właścicielu Zakładów Metalowych w Białogonie, p. Irena Skibińska z Warszawy. Kronika, zatytułowana *Opis geograficzno-historyczny i statystyczno-techniczny zakładów Rządowo-Górnich w Oddziale Białogon*, została założona na początku roku 1842 w związku z zarządzeniem Dyirekcji Górniczej z r. 1824 dotyczącym sporządzania „rysów historycznych” poszczególnych zakładów. To cenne i wiarygodne źródło informacji o zakładach białogońskich w latach 1816—1898, uratowane przed zniszczeniem przez p. Skibińską, było dotychczas mało wykorzystane w pracach naukowych. Opisując szczegółowo bieżące wydarzenia w zakładach i spostrzeżenia dotyczące pro-

dukcji, kronika białogońska stanowi wprost nieocenione źródło informacji dla poznania całokształtu zagadnień związanych z przeszłością Białogona.

Obecnie kronika znajduje się w Dziale Historycznym muzeum i jest udostępniona badaczom, zajmującym się przeszłością górniczą i hutniczą Kielecczyzny.

ETNOGRAFIA

Dział Etnograficzny powstał formalnie w 1953 r., operując materiałami trojakimi: nielicznymi eksponatami dawnego muzeum PTK, zakupami poczynionymi w 1947 r. oraz pozostałościami po wystawach sztuki ludowej, organizowanymi przez Wydział Kultury Prez. WRN w Kielcach.

Wskutek intensywnych zakupów ginących zabytków i niemożności ich eksponowania lub zmagazynowania w muzeum, wynikła potrzeba zdobycia miejsca dla dokumentów kultury ludowej. Z dotacji SFOS dział zakupił modrzewiową chatę w Bielinach. Ta jednotraktowa, wąskofrontowa chata z 1789 r. posiada w sieni, izbie i komorze naturalną ekspozycję świętokrzyskiego wnętrza z końca ubiegłego stulecia. Jest ona punktem etnograficznym muzeum na szlaku Kielce — Święty Krzyż.

Większość zbiorów działu pochodzi z pow. kieleckiego oraz z powiatów północnych. Południowa, rdzennie małopolska część województwa, jest słabo reprezentowana.

Biorąc za podstawę tworzywo, dział posiada najwięcej przedmiotów z drewna, następnie idą przedmioty wełniane i lniane, żelazne i papierowe. W zakresie sztuki ludowej najlepiej reprezentowana jest rzeźba, potem ceramika i wycinanka oraz zdobnictwo stroju ludowego.

Dział prowadzi badania penetracyjne szczególnie w powiecie kieleckim. Osobnym zainteresowaniem objęta jest literatura, obrzędowość i budownictwo.

SZTUKA

W skład Działu Sztuki wchodzi malarstwo, grafika, rzeźba i rzemiosło artystyczne. Większość eksponatów otrzymało muzeum z mienia podworskiego w czasie przeprowadzania reformy rolnej, część stanowią depozyty Muzeum Narodowego w Warszawie. Na posiedzeniach Okręgowej Komisji Zakupów Muzeum Świętokrzyskie nabywa od osób prywatnych dzieła sztuki, których wartość historyczną i artystyczną ocenia grono specjalistów wchodzących w skład komisji.

W zbiorach malarstwa na szczególną uwagę zasługują portrety sarmackie XVII-wieczne, malarstwo krajobrazowo-rodzajowe II poł. XIX w., wśród którego 11 pozycji stanowią obrazy J. Szermentowskiego, związane tematycznie z Kielecczyzną, oraz 12 obrazów J. Malczewskiego z okresu symbolizmu.

W zbiorach rzemiosła artystycznego do ciekawszych należą meble pochodzące z XVI, XVII i pierwszej poł. XVIII w., np. dwie cenne skrzynie szufladowe XVI-wieczne, komplet XVII-wiecznych mebli gdańskich, ciekawe komody w stylu Ludwika XVI oraz intarsjowany stół kolbuszowski.

Wśród niewielkich zbiorów ceramiki na uwagę zasługuje stary fajans i porcelana emielowska.

W 1964 r. planuje się otwarcie galerii malarstwa polskiego. W związku z tym prowadzona jest obecnie wzmożona akcja zakupów do Działu Sztuki. Od września 1961 r. zakupiono ogółem 80 pozycji, wśród których należy wy-

mienić: F. Kowarski, *Paganini*; St. Czajkowski, *Pejzaż morski*; St. Kamocki, *Cmentarz*; W. Borowski, *Kompozycja*; St. Witkiewicz, *Portret prof. Kunceka*; L. Wyczółkowski, *Portret prof. Schwartza*; T. Łakomski, *Moje świętki*; R. Malczewski, *Zagroda góralska*; G. Gwozdecki, *Tęsknota*; K. Krzyżanowski, *Portret kobiety* oraz ciekawy nabytek litograficzny J. T. Piwiarskiego pt. *Kram malowniczy*.

AKCJA OŚWIATOWA

Działalność Działu Naukowo-Oświatowego muzeum skupia się przede wszystkim na zagadnieniach wystawiennictwa oraz popularyzacji zagadnień sztuki wśród społeczeństwa woj. kieleckiego. W Roku Ziemi Kieleckiej szczególnego znaczenia i wymowy nabrało hasło „Muzea — uniwersytetami kultury”, mające na celu rozbudzenie u odbiorców zainteresowania zagadnieniami sztuki i poznanie dorobku kulturalnego regionu kieleckiego. Działalność na odcinku upowszechnienia kultury oparto o powstałe przy Muzeum Świętokrzyskim (działa od 1 X 61 r.) i muzeum w Sandomierzu (uruchomiono 22 III 62 r.) Uniwersytety Kultury, dla których opracowano cykle wykładów, poświęconych sztuce powszechnej i historii kultury materialnej.

Celem pełniejszego zobrazowania tematyki wykładów, prowadzonych przez pracowników Muzeum Świętokrzyskiego, zastosowano bogaty materiał ilustracyjny w postaci przeźroczy i filmów, uzyskiwanych za pośrednictwem „Filmosu” i bezpośrednio z filmotek placówek dyplomatycznych. Dało to w efekcie powstanie muzealnego kina oświatowego w Kielcach, wyposażonego w aparat projekcyjny, epidiaskop „Instar” i rzutniki, zakupione przez Wydział Kultury Prez. WRN. Wprowadzenie atrakcyjnych form popularyzacji zagadnień sztuki w cyklach wykładów wzbudziło duże zainteresowanie miejscowego społeczeństwa. Akcją odczytową objęto niemal cały teren woj. kieleckiego, wygłaszając w sumie 235 wykładów, których wysłuchało 12 712 osób. Doceniając duże zainteresowanie słuchaczy zarówno ośrodków kieleckiego i sandomierskiego, jak i szeregu miejscowości, muzeum zamierza rozszerzyć problematykę Uniwersytetów Kultury o zagadnienia przyrodnicze, archeologiczne, historyczne i etnograficzne, związane z przeszłością Kielecczyzny. Jeszcze w bieżącym roku utworzony zostanie Uniwersytet Kultury przy muzeum w Radomiu.

W zakresie wystawiennictwa położony został nacisk na organizację wystaw objazdowych, opracowywanych przez poszczególne działy muzeum, które ekspozowane były w szeregu miejscowości. Problematyka wystaw obejmowała w ramach obchodów Roku Ziemi Kieleckiej — aktualne zagadnienia kultury regionu kieleckiego. Godnym odnotowania jest fakt nawiązania współpracy z muzeami Ziemi Zachodnich, czego wyrazem była wystawa objazdowa *Polskie malarstwo krajobrazowo-rodzajowe II poł. w. XIX*, złożona z oryginałów, będących w posiadaniu Muzeum Świętokrzyskiego, wśród których, jako osobna ekspozycja, znajdowało się 6 obrazów Jacka Malczewskiego. Wystawa ekspozowana była w Muzeum w Brzegu, Raciborzu i Bielsku-Białej.

Współpraca z woj. konserwatorem zabytków i Zespołem Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW przyniosła w efekcie zorganizowanie interesującej wystawy, która sumowała wyniki prac badawczych prowadzonych na terenie woj. kieleckiego.

Wielką pomocą w akcji oświatowej i wystawienniczej Działu Naukowo-

-Oświatowego oraz w pracach terenowych innych działów muzeum jest muzealny mikrobus „Nysa”, zakupiony z dotacji Wydziału Kultury Prez. WRN w Kielcach.

BIBLIOTEKA

Biblioteka muzealna, obejmująca literaturę z zakresu archeologii, historii, historii sztuki, etnografii i przyrody liczy 4 089 woluminów. W obrębie biblioteki znajduje się dział starodruków, w którym m. in. znajduje się wiele cennych woluminów z XVI w. Obecnie w bibliotece muzealnej trwają prace przy sporządzaniu katalogów.

PRACOWNIA KONSERWATORSKA

Trwałym pomnikiem, jaki z okazji Roku Ziemi Kieleckiej zostawiono w Muzeum Świętokrzyskim, jest urządzenie i wyposażenie przez Wydział Kultury Prez. WRN w Kielcach pracowni konserwatorskiej. Doceniając wartość dzieł sztuki i mając na uwadze przeprowadzenie prac konserwacyjnych zabytków Działu Sztuki i Historii, kierownik wspomnianego wydziału, E. Jaruga, przydzielił muzeum kwotę pieniężną w wysokości 260 tys. zł na zakup niezbędnych urządzeń i aparatury do pracowni konserwatorskiej oraz kompletnego wyposażenia łącznie z aparaturą filmową do pracowni dokumentalno-fotograficznej.

Warto zaznaczyć, że została obecnie urządzona również pracownia stolarska, która wykonuje wszelkie naprawy mebli zabytkowych oraz stelaże i gabloty dla potrzeb wystawiennictwa.

SESJA NAUKOWA POŚWIĘCONA A. DYGASIŃSKIEMU

W dniach 2 i 3 czerwca 1962 r. w ramach obchodów Roku Ziemi Kieleckiej odbyła się pod protektoratem Wydziału Kultury Prez. WRN w Kielcach sesja naukowa, poświęcona twórczości i działalności A. Dygasińskiego. Sesja została zorganizowana przez Muzeum Świętokrzyskie i Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza w Kielcach w 60 rocznicę śmierci pisarza. Na sesji wygłoszono następujące referaty:

1. *Działalność pedagogiczna A. Dygasińskiego* — prof. dr Wincenty Danek (Kraków),
1. *Twórczość literacka A. Dygasińskiego* — prof. dr Jan Zygmunt Jakubowski (Warszawa),
3. *A. Dygasiński — regionalny pisarz kielecki* — prof. dr Juliusz Nowak-Dłużewski (Warszawa).

Pierwszy dzień sesji, który wypełniły dwa referaty profesorów Danki i Jakubowskiego, odbył się w Kielcach. Oba referaty przybliżyły słuchaczom postać pisarza. Prof. Danek dał syntezę pracy naukowej Dygasińskiego nad systemem pedagogicznym. Wskazał na doświadczenia życiowe pisarza. Swoje koncepcje pedagogiczne sprawdzał Dygasiński podczas pracy w szkole na warsztacie szkolnym wiejskiego nauczyciela. Chodziło mu — powiedział referent — o wychowanie wszechstronnie wykształconej jednostki. Zamknięty, ograniczony krąg doświadczeń, jakim dysponował Dygasiński, odbił się ujemnie na jego pracy pedagogicznej — stwierdził prof. Danek. Pisarz nie rozumiał

bowiem problemu szkoły powszechnej. Według referenta Dygasiński w wychowaniu nowoczesnym stawiał na pierwszym miejscu elementy poznawcze. Cały system dydaktyczny koncentrował pisarz wokół wykształcenia zmysłów poznawczych u dziecka. Koncepcja przewagi intelektu nad zainteresowaniami pedagogicznymi Dygasińskiego wpłynęła na twórczość literacką autora *Beldonka*. Charakteryzując dalej system pedagogiczny pisarza, prof. Danek powiedział, że u Dygasińskiego mamy przykład zjednoczenia zdolności pedagogicznych z twórczością beletrystyczną.

W równie interesującym referacie o twórczości literackiej Dygasińskiego prof. Jakubowski uwypuklił realizm pisarza Ponidzia, jego stosunek do natury, do życia; sentyment do najbliższej ojczyzny, do rodzinnego Ponidzia, miłość przyrody i imponujące znawstwo świata zwierzęcego. Ten emocjonalny stosunek Dygasińskiego do przyrody, która staje się dla niego pociechą, niejednokrotnie i jego ratunkiem, spowodował, że opisy przyrody są humanistyczne i pełnią rolę realistyczną. „Nie za Prusem, Sienkiewiczem, Orzeszkową umieścimy tego oryginalnego pisarza, ale obok, jako reprezentanta odrębnej linii rozwojowej polskiej prozy prowadzącej w wiek XX” — stwierdził prof. Jakubowski w zakończeniu referatu.

W dyskusji nad referatami brała udział mgr A. Dobrowolska, prof. dr J. Nowak-Dłużewski oraz dr A. Górski.

Dalszy ciąg sesji następnego dnia miał miejsce w Pińczowie, gdzie prof. dr Juliusz Nowak-Dłużewski wygłosił referat pt. *A. Dygasiński — regionalny pisarz kielecki*. Po wysłuchaniu referatu i ciekawej dyskusji uczestnicy sesji udali się autokarem do Niegosławic, miejscowości rodzinnej pisarza, następnie zwiedzili Wiślicę i Pińczów.

Z okazji sesji urządzono w Muzeum Świętokrzyskim interesującą wystawę, która przedstawiała życie i działalność A. Dygasińskiego. Scenariusz wystawy opracowała mgr A. Dobrowolska.

